

ג. זכות-ראשונים1. זכויות-יוצרים

על מחברי הספרים
להיות זהירים
ולהיות נשמרים
מהפרת זכויות-היוצרים,
ולא להעתיק ממקורות
בעלי זכויות שמורות
וענינים שונים
מספרים המוגנים²⁰².

אמנם את הדברים המקוריים
יוכלו להביא בעיבודים מקוריים
כי הרשות בידם
להביא אותם
בשינויי לשון וניסוח
ובכך יהיה נכון ליבם ובטוח²⁰³.

2. דבר בשם אומרו

בהביאך חידושים
ציין את שמות המפרשים
שמהם יצאו הפירושים,

202. ואפשר להעתיק את הדברים בציון מקורם, במידה והנושא המדובר שם אינו נושא הספר. למשל, בספר של ביאורים על המשנה, אפשר לצטט מספר של הלכות ולציין את המקור, אבל אין לצטט מספר אחר של ביאורים במשנה (כגון 'קהתי'), אפילו בציון המקור, אלא אם מעבד את הלשון או שמביא את הדברים כדי לשאת ולתת בהם.

203. עפ"י לשון הפסוק בתהלים (ק"ב, ז).

רָאָה לאומרם
בשם אומרם
ולציין את מקורם,
וזכותך תעמוד לעולם
כי גאולה תביא לעולם²⁰⁴.

204. מקורות

"צריך אדם כשהוא שומע דבר, לומר אותו בשם אומרו, אפילו משלישי, הלכה. ששנו רבותינו: 'אמר ר' תנחום הלבלי, מקובל אני מר' מיישא, שקיבל מן הזקנים, הלכה למשה מסיני'. כל מי שאינו אומר דבר משל תורה בשם אומרו, עליו הכתוב אומר אל תגזול דל כי דל הוא. וכל האומר דבר בשם אומרו, זוכה שייגאלו ישראל על ידו. ממי את למד - מאסתר, ששמעה הדבר ממרדכי, ע"י כן זכתה שנגאלו ישראל על ידה" (תנחומא במדבר אות כב). "כל האומר דבר בשם אומרו - מביא גאולה לעולם" (מגילה טו.). "כל תלמיד חכם שאומרים דבר הלכה מפיו (משמו) בעולם הזה - שפתותיו דובבות בקבר, שנאמר וחכך כיון הטוב דובב שפתי ישנים... מה הנאה יש לו? - כהדין דשתי קונדיטון" (ירושלמי שקלים ז:).

חומר האיסור

המגן אברהם (סימן קנו) כתב, שמי שלא אומר הדבר בשם אומרו, עובר בלאו. וביאר רעק"א (בהגהותיו שם), שהלאו הוא "אל תגזול דל", כמוזא בתנחומא שהבאנו. ולדעת המהר"ם שיק (יו"ד קנו), אינו עובר בגזל, משום שאין בדברים שגנב ממשות (ולפי"ז נראה שדברי התנחומא הם בתור סמך בעלמא), אבל עובר הוא על איסור מדבר שקר תרחק או על גניבת דעת, שמייחס את הדברים לעצמו ומתעטר בעטרה שאינה שלו.

כאשר אינו מייחס את הדברים לעצמו

כתב בספר 'דבר בשם אומרו' (עמ' מט. נדפס בסוף ספר פדות יעקב): "מיהו העצה לעניין זה הוא, שאפשר לומר ראיתי או שמעתי גם בלי לומר ממי, דאז לא גנב דעת הבריות כלל ורק חסר המעלה דבשם אומרו אבל אין שקר ואין גניבה". אמנם לעניות דעתי עדיין יש לעיין בדעת המג"א שהבאנו - שעובר בגזל, שלכאורה לפי"ז גם אם אומר 'שמעתי וראיתי', עדיין הוא גוזל את הנפטר בזה שמחסר ממנו את מעלת שפתותיו דובבות. וצ"ע.

הרי קמי שמיא גליא

יש להקשות, מדוע החשיבות הגדולה בהזכרת הדברים בשם אומרם, הרי גם אם לא

נא. קביעת מטרות

לעתים מחבר ספר
מתעכב בכתיבה עד אין חקר
משום שהעבודה
עליו כבדה,

הוזכר שמו, מ"מ קמי שמיא גליא מי אמרם ובוודאי הקב"ה לא יקפח שכרו ויהיו שפתותיו דובבות.

ובספר פנים מאירות (בהקדמה) ביאר, שבוודאי קמי שמיא גליא מיהו בעל השמועה ובוודאי לא יקפח הקב"ה שכרו, אלא הקפידא בהזכרת שמו היא כאשר מדובר באדם גדול שעיי"כ יקבלו הציבור את דבריו ויתנו ליבם ללומדם ואף ילמדום לאחרים. ולפי"ז מה שאמרו שעיי"כ "שפתותיו דובבות", היינו שאם לא ייזכר שמו עליהם, הם ישתכחו וממילא לא יהיו שפתותיו דובבות. (אמנם מהתנחומא הנ"ל שבו מובא שהאומר דבר שלא בשם אומרו עובר בגזל, לכאורה מוכח שגם אם לא מדובר באדם גדול ישנו איסור לומר שלא בשם אומרו וזאת משום גזל. ויש שביארו בתנחומא, שהגזל הוא בכך שכאשר הדברים ישתכחו כבר לא יזכירם ולא ידונו בהם, ובזה הוא מפסיד את בעל השמועה). והחיד"א בשם הגדולים (מערכת ספרים, 'זכרונות') כתב טעם אחר, כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ויתכן שיהיה עליו קטרוג שלא יזכה למעלה זו שיהיו שפתותיו דובבות בקבר. ועיי"ש שבעוה"ז מזכירים שמו בתורה ואומרים דין או חידוש משמו מתעוררים הרחמים ויגדל כח המליצים עליו ושפתותיו דובבות (ועיי"ש בראיות שהביא לכך). ונראה בכוונתו, שהזכרת השם יש בה שבח לבעל השמועה על דברי התורה שחידש, וזה מעורר את הסנגור והרחמים העליונים. ולכאורה כן הוא בכל שבח שמשבחים אדם על מצוות ומעשים טובים שעשה.

והנה, נפק"מ בין הפנים מאירות לחיד"א תהיה, כאשר בעל השמועה אינו מפורסם כגברא רבה, שלפנים מאירות א"צ להזכיר את שמו של בעל השמועה ואילו לחיד"א צריך. וכאשר בעל השמועה הינו תנא או אמורא או מרביתנו הפוסקים, לפנים מאירות צריך להזכיר; ואילו לחיד"א א"צ להזכיר, משום שעל קדישי עליונים מהפוסקים ודאי אין קטרוג, ומה שהתנאים הקפידו שיזכירו שמם זה רק מחמת ענוותנותם, כיעוי"ש בדברי החיד"א. (עכ"פ פשוט שלכו"ע אסור לאדם לייחס את הדברים לעצמו ולהתהדר בהם, שבזה עובר על שקר וגניבת דעת כנ"ל).